

† ՄԱՀԳՈՅԺ

ՍՈՒՔԻԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Լոնդոնի մի հիւանդանոցում անցեալ սեպտեմբերի 6 ին վախճանուեց գիտնական Սուքիաս Վ. Պարոնեանը, որի մասին հետեւեալ տեղեկութիւններն ենք գտնում «Բիւզանդիօնի» մէջ:

Սուքիաս Վ. Պարոնեան ծնած էր 1831 ին Կ. Պոլսոյ մէջ, Հայ-հռոմէական ծնողքէ: Դաստիարակուեցաւ Վենետիկի Մխիթարեանց քոլ և 1854 ին արեղայական ձեռնադրութիւնն առաւ Վանքին մէջ: Կանուխէն ճաշակ ցուցուցած էր լեզուաբանական հնախօսական ու բանասիրական աշխատութիւններու, և լիազոյն յագուրդ տալու համար նախասիրած ուսումներուն, գնաց Լոնտոն և Բարիզ, և աշխատեցաւ Բրիտանական Մուսէոնին և Բարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ: Հայ հռոմէական հասարակութեան ներքին խնդիրներուն մէջ, Հ. Պարոնեան հակահասունեաններէն էր, և թէ՛ այս պատճառաւ, թէ՛ իր աշխատութեանց բերմամբ, տակաւ պաղեցաւ հռոմէական վարդապետի պաշտօնավարութենէն, յորմէ արդէն ձեռնթափ էր Լոնտոն և Բարիզ գրտնուած միջոցին, ուր իր ապրուստն ալ կապահովէր Միաբանութենէն անկախաբար, այն գումարներով զոր կստանար Բրիտանական Թանգարանին և Բարիզի Մատենադարանին վարչութիւններէն, հոն գտնուող հայերէն ձեռագրերը ցուցակագրելու իր աշխատութեան փոխարէն: Տ. Ներսէս Պատերիաքի օրով, երբ խումբ մը Հայ հռոմէական եկեղեցականներ ու աշխարհականներ Ազգ. Եկեղեցին դարձան, Պարոնեան Վրդ. ն ալ թողուց Հռոմայ Եկեղեցին, և իր դարձն հեռագրաւ ընդունուեցաւ և իրեն արտօնութիւն տրուեցաւ վեղար դնելու: Հետեապէս, Պարոնեան Վրդ., որ իր քահանայական ձեռնադրութիւնն առած էր Նար Պէյ և Մեսրոպ ձերմակեան Վրդ. ներուն հետ միատեղ, Ազգ. Եկեղեցին դարձաւ Տ. Մաղաքիա Վ. Օրմանեանի և այլոց հետ:

Ասով սակայն իր կեանքին ընթացքին զգալի փոփոխում մը չկրեց: Ազգ. Պատերիաքարանը զինք Մանչէսթըրի Հայոց հոգևոր հովուութեան կոչեց: Ժամանակ մը ետքն ստիպուեցաւ թողուլ այս պաշտօնը, որովհետև Մանչէսթըրի Հայք կդանգատէին որ թէպէտ բարեկիրթ, բարեհամբոյր, ուսեալ, զարգա-

ցեալ մարդ, բայց իբրև հայ եկեղեցական անբաւական էր. զի Հայ. Եկեղեցւոյ ժամերգութիւն չէր լսած, Հայ միջավայրի մէջ չէր ապրած, որով Հայ Եկեղեցւոյ երգեցողութիւններուն եղանակը չէր գիտեր, կամ խիստ քիչ, և ծիսակատարութեան ալ իր հմտութիւնը թերի էր, նոյն իսկ Հայ հռոմէական Եկեղեցւոյ ծէսերը քիչ անգամ ի գործ դրած ըլլալով իր երկարժամանակեայ օտարութեան մէջ:

Հանգուցիլոյն այս թերութիւնն անխուսափելի էր, բայց և այնպէս ժամանակ մ'ալ Բարիզի մէջ աշխատեցաւ իբրև հոգևոր հովիւ: Սակայն իր զօրաւորագոյն կողմն երբէք իր կրօնաւորութիւնը չեղաւ, այլ իր բանասէր աշխատասիրութիւնը: Բազում ինչ պրպրտած երևան հանած էր ձեռագրաց մէջէն Հայ լեզուի ուղղութեան համար և Հայկազեան Բաւարանի մանրակրկիտ սրբագրութիւն մը յօրինած է: Յիշեալ երկու Մատենադարաններու հայ ձեռագիրները ցուցակագրելէ ետքը, Եւրոպայի բոլոր Մատենադարաններն ալ պատեցաւ, կամ ցուցակները հաւաքեց, և տեսակին մէջ տակաւին գոյութիւն չունեցող մեծագոյն ցուցակ մը կազմել սկսաւ, ուր յիշուած են ամեն լեզումէ այն ամեն գիրքեր, որք կրնան շահագրգռել հայ բանասէրն ու ուսումնասէրը: Այդ ցուցակէն նմոյշ մը ղրկած էր Սահակ Մեսրոպեան գրական մրցանակի յանձնաժողովին, որ չէր կրնար լոկ մասնակի ցուցակ մը վարձատրել, բայց ձեռնարկութեան օգտակարութիւնը ճանչնալով, խոստացաւ դրամապէս օգնել՝ ի կատար ածելու և տպագրելու միջոցը տալու անոր:

Բայց Սուքիաս վ. Պարոնսան յատկապէս պիտի յիշուի իր նախանձանդիր պաշտպանութեամբ Քերթօղահօր յիշատակին, ընդդէմ ծանօթ հրատարակութեան Պ. Մատթիա Գարագաշեանի: Սուքիաս վրդ., «Արևելեան Մամլոյ» մէջ սկսաւ իր պատասխանը, զոր սակայն չկրցաւ ամբողջացնել, և կրսուի թէ ձեռագիր թողած է, ապագային մէջ աւելի հիմնական աշխատութեան մը մասը կազմելու համար: Միևնոյն տետն շատ մը ուսումնասիրութիւններու ձեռք զարկած էր, բայց չէ կրցած բան մը ամբողջացնել, այնքան խղճամիտ էր՝ ո՛ր և է կէտ տարակուսական չձգելու համար: Հետևապէս, իբրև հեղինակ, ամբողջացած և հրատարակած գործերով չի կրնար ճոխանալ իր համբաւը, բայց իր ձեռագրերուն մէջ ճշմարիտ գանձեր կան, որոցմէ օր մը կարելի պիտի ըլլայ օգտուիլ:

Ի մի բան, վարչական գործօն կեանքէ խուսափող, բայց անընդհատ պրպտող, քրքրող, ուսանող և գրող եկեղեցական դէմք մ'էր Սուքիաս վրդ., որ իր ընկերական հանգամանքներովն ալ, քաջուած, մէկուսացած, ինքն իր մէջ ամփոփուած, համեստ, զգաստ, կէս մը ճգնաւոր եկեղեցականի դէմք մէր: Զինք ճանաչողները կարելի չէ որ աղէկ յիշատակ մը չպահեն իրեն վրայ, բայց հայ ժողովրդին մեծամասնութիւնը զինք ճանչնալու և իր հմտութիւնը վայելելու պատեհութիւն չէ ունեցած դժբախտապէս: